

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Рум'янцевої Світлани Володимирівни

на тему: «Медіа-технології у виборчому процесі: світові тенденції та українська практика»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук
за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Актуальність обраної дисертанткою проблеми наукового дослідження обумовлена потребами подальшого політичного розвитку України. Сьогодні очевидною стала наявність гострих проблем у виборчих процесах багатьох країн світу, що пов'язані з величезним впливом саме медійних технологій як на життя окремої людини, так і на процес виборів в країні взагалі.

Інформаційна революція ХХ ст. та вплив інформаційних технологій на всі сфери життя суспільства призвели до того, що у науковому політологічному дискурсі стосовно теорії демократії, з'явилась нова концепція, яка характеризує сучасні демократичні процеси – це концепція електоральної демократії. Але, не дивлячись на зміну самої характеристики цих процесів, незміною є теза стосовно того, що основою електоральної демократії залишається саме інститут виборів.

Необхідно підкреслити, що нові медіа-технології впливають на поведінку людей іншим способом, ніж книги, газети, журнали і ідеології. Кіно, реклама, інтернет, відеокліпи, розважальні та політичні телешоу являються основою для міфологізації суспільної свідомості, тому що медіа елементи не завжди відповідають реальності. Медіасистема минулого століття на основі читання і писання поступилася місцем новим медіа-технологіям. Поступово замість мистецтва впливати поняттями і раціональними аргументами на поведінку людей склалася інша техніка «блакитного екрану», яка заснована на образах.

Розвиток медіа-технологій в останні роки відкриває широкі можливості інфраструктурного та інформаційно-агітаційного плану в рамках організації і здійснення виборчого процесу, але, з іншого боку, інтернет-технології стають все більш досконалим і багатоопційним інструментом маніпуляції свідомістю виборців з боку державного апарату, партій і кандидатів. Необхідне комплексне дослідження проблеми впливу медіа-технологій у виборчому процесі України.

У дисертації прослідковуються усі визначені пункти наукової новизни, реалізовані мета і завдання дослідження. Вдале формулювання предмета і об'єкта дослідження дало змогу чітко виділити и визначити той факт, що саме вивчення та системний аналіз медіа-технологій у рамках виборчого процесу країн електоральної демократії є вагомим кроком на шляху до розуміння методів та способів подальшої демократизації держави (с. 16) Дисертанткою використана широка джерельна база, що забезпечило можливості для всебічного дослідження і здійснення порівняльного аналізу використання медіа-технологій в електоральних процесах демократичних держав так і держав перехідної демократії.

У **першому розділі** закладено концептуальні засади дисертаційного дослідження, визначено його категоріально-понятійний апарат, сформульовано ряд наукових положень, що розкриваються в наступних розділах. Варто відзначити кілька найбільш вагомих, на наш погляд, моментів. По-перше, на основі аналізу теоретичних визначень феномену демократії авторкою було уточнено зміст поняття «електоральна демократія», що розуміється дисертанткою як демократичний політичний режим перехідного типу, тобто є проміжною ланкою між недемократичними або «прихованими» режимами та «ідеальною» ліберальною демократією, за якої органи вищої державної влади обираються шляхом вільних, рівних, регулярних та конкурентних виборів, у яких беруть участь всі дорослі правосуб'єктні громадяни, та можливість фальсифікації результатів голосування мінімізується (с. 42). Зауважимо, що С.В. Рум'янцева абсолютно

логічно обґрунтовує використання саме концепції «електоральної демократії» та її взаємозв'язок з засобами масової комунікації у виборчому процесі. Здійснений аналіз інституту виборів в контексті загального демократичного розвитку країни (с. 53).

Варто погодитися з авторкою у висновку про те, що дослідження інституту виборів нерозривно пов'язані з медіа та політичними технологіями, які реалізуються шляхом їх використання. Вже у природі виборів закладено потенціал залучення медіа-технологій, адже електоральний процес став мирним шляхом приходу до влади (с. 51) і не зважаючи на тип політичного режиму, який встановлюється у державі, виборчий процес завжди розглядається в якості однієї з перших сходинок до встановлення нового демократичного рівня у трансформаційних суспільствах (с. 75).

У **другому розділі** дисертантка здійснює аналіз розмежування політичних та виборчих технологій, підкреслюючи, що політичні технології – це комплекс технологій, який застосовується у міжвиборчий період, а виборчі технології мають тимчасові обмеження в ході проведення виборчих кампаній (с. 95). На особливу увагу заслуговує запропонована авторкою дисертації десять авторських класифікацій, що дозволяють розкрити сутність та можливості електоральних медійних технологій (с. 113-124). Зазначимо, що був зроблений суттєвий аналіз сучасної матриці медіа-технологій та запроваджено новий підхід відповідно до їх типів. Вельми цікавою є думка авторки щодо того, що у державах перехідної демократії, де політичні партії не завжди чітко розмежовують власну приналежність до окремих ідеологій, застосування медійних технологій технічного спрямування є поширеною практикою і задля того, щоб виділити себе без ідеологічних акцентів, партії надають перевагу технічним засобам привернення уваги електорату, імітуючи застосування політичних технологій у їх класичному розумінні (с. 125).

У **третьому розділі** дисертантка аналізує сучасний політичний режим в Україні, характеризуючи його як – електоральна демократія (форма

«гібридного» політичного режиму). Цей висновок робиться на основі дослідження основних критерій електоральної демократії (с. 161-165). Заслуговує на увагу висновок авторки стосовно того, що в Україні постійні переходи від однієї до іншої виборчої системи впливають і на зміну напрямку розвитку сформованої у суспільстві медіа-системи.

Аналізуючи специфіку електоральних медіа-технологій на позачергових виборах в Україні 2014 року Рум'янцева С. В. відзначає, що значна увага як на президентських, так і на парламентських виборах приділялася не реальним політичним технологіям, які були б орієнтовані на чесне змагання за владу, на комунікацію з електоратом з метою схиляння його на свій бік за допомогою інструментів раціонального впливу, а на суто технічні та маніпулятивні медіа-технології, ключовим завданням яких було формування потрібного емоційного стану виборця та його дезорієнтування (с. 191).

Висновки і наукові рекомендації, сформульовані Рум'янцевою С. В., цілком відображають зміст проведеного наукового дослідження, вказують на його системність, свідчать про реалізацію мети і завдань. Дисертанткою за темою дисертації опубліковано вісім статей у наукових фахових виданнях України та одна опублікована в іноземному науковому виданні. Дисертація пройшла необхідну апробацію на наукових конференціях різного рівня. Практична значимість результатів дисертаційного дослідження є очевидною. Вони можуть бути використані як певного підґрунтя для подальших наукових розробок даної проблематики, у навчальному процесі при підготовці фахівців у політичній сфері, а також, у практичній політиці в контексті запровадження механізмів системи медіа-технології у виборчому процесі України.

Однак, крім зазначених позитивних моментів і конкретних наукових результатів, робота викликає деякі критичні зауваження. Зокрема:

1. Розглядаючи у першому розділі умови для формування консолідованої демократії авторка значну увагу приділяє інституту виборів стверджуючи, що для проведення дійсно демократичних виборів недостатньо лише забезпечити дотримання мінімальних правових стандартів. Повинна сформуватися довіра до них, що буде впливати на те, наскільки легітимною виявиться та чи інша обрана сила, яка здобуде перемогу (с. 79). В цьому аспекті важливо було б проаналізувати й індикатори довіри до виборів.

2. На нашу думку, висновок авторки стосовно того, що розповсюдження новітніх медіа-технологій, головним чином, завдяки залучення Інтернету, прискорило процес перетворення виборців з пасивних спостерігачів на активних учасників виборчої кампанії (с. 106) доцільно було б доповнити прикладом президентської кампанії Б. Обама у 2008 р., яка багато в чому змінила традиційні уявлення про проведення виборчих кампаній (онлайнова соціальна мережа – mybarackobama.org (MyBO) та ролі новітніх засобів масової комунікації.

3. Розглядаючи у другому розділі різні класифікації електоральних медіа-технологій дисертантка пропонує типологію медіа-технологій у залежності від політико-режимного контексту: класичні та трансформовані (нетрадиційні) технології (с. 123; Додаток 3.). Останні, на думку автора, регулярно з'являються у політичній сфері держав перехідної демократії. Чи існує взагалі взаємозв'язок між політичним режимом і медіа-технологіями? Можливо можна говорити про універсальні електоральні медійні технології («білі», «сірі» та «чорні») для всіх політичних режимів. І до якої класифікації медіа-технологій (класична або трансформована) можна віднести, наприклад, технологію «придушення виборця», яка успішно використовується як в США, так і у Канаді?

4. У третьому розділі дисертантка презентує інформацію авторитетних міжнародних організацій про рейтинг свободи преси у світі та місце України

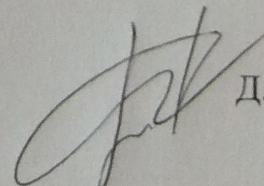
в цьому рейтингу (102 місце із загальних 180 держав) (с. 161). З іншого боку українські дослідники, як підкреслює авторка, відмічають позитивні тенденції в роботі журналістів та ЗМК в нашій державі. На нашу думку, авторці дисертації необхідно було би провести аналіз причин амбівалентності оцінювання роботи ЗМК в Україні.

Втім, зазначені зауваження не знижують наукової цінності дисертаційного дослідження. Вони скоріше носять рекомендаційний характер і викликані специфікою викладу автором матеріалу дослідження, яка зацікавлює та стимулює до роздумів відносно розкритої проблематики.

В цілому дисертація є завершеним науковим дослідженням, виконаним автором самостійно на актуальну тему. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота С. В. Рум'янцевої «Медіа-технології у виборчому процесі: світові тенденції та українська практика» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить обґрунтовані та достовірні наукові результати і відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо кандидатських дисертацій (п. 11 та п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.), а її автор Рум'янцева Світлана Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент:

Кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та політології
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

 Д. С. Коротков

